

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhhammadov, B.Q.Qurbonova Dual ta'lim tizimi oliy ta'limda: xalqaro tajribalar, samaradorlik va O'zbekiston konteksti	6
Л.К.Орынбаева, У.С.Марчибаева, Е.К.Сейсенбеков Актуальность программ повышения квалификации в формировании компетентностей педагога Казахстана	12
Н.Ю.Костюнина, С.У.Бичурина Неблагополучная семья как фактор девиантной виктимности.....	17
O.N.Fozilova, Sh.S.Rayimova Bola shaxsi rivojlanishida muloqotning o'rni	22
A.S.Toshmatov The role of self-efficacy in teaching foreign languages to improve writing skills.....	25
G.Sh.Latipova Malaka oshirish tizimi tinglovchilarining shaxsiy-kreativ salohiyatini rivojlantirishning metodologik asoslari	31
Sh.D.Iskanderova Fundamentals of pedagogical training: instructional strategies for early learners	38
I.M.Saidov Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarida ijtimoiy-madaniy faollikni shakllantirishning tamoyillari hamda uning tarkibiy qismlari.....	43
Н.Ш.Абдуллаева Characteristics and evolution of middle English language.....	48
M.A.G'ofurova Bo'lajak o'qituvchilarning professional rivojlantirish texnologiyalari.....	54
N.F.Yigitaliyeva Pediatriya ishi yo'nalishi talabalariga ingliz tilini o'qitishda simulyatsiyalar orqali kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi	59
T.T.Shoymardonov Oliy ta'lim pedagog kadrlarining raqamli kompetentligini rivojlantirish tajribasi: tahliliy yondashuv	63
S.M.Abdullayev Fanlararo hamkorlik asosida bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirish masalalari.....	69
D.O.Djalilova Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germeneytik kompetentsiyasini rivojlantirishning metodologik jihatlarini	73
D.I.Gulamova Evfemizmlarning o'rganilish tarixi.....	77
B.T.Jumayeva Gender yondashuv asosida ijtimoiy kompetentlikni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	81
A.R.Saydullayeva, K.L.Ro'ziyeva Bo'lajak pedagoglarda inklyuziv kompetentlikni rivojlantirishning nazariy metodologik asoslari.....	81
A.R.Saydullayeva, M.E.Nabiyeva Zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitet tushunchasi va uning ahamiyati.	89
G'.R.Israilov Integrativ yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarning antikorrupsion kompetentligini rivojlantirishning tizimli-funksional modeli	93
A.X.Karimov Oliy tibbiy ta'lim tizimini modernizatsiyalashning nazariy jihatlarini	97
M.H.Насритдинова Инновационная артпедагогика как ресурс развития художественно-творческой компетентности у будущих педагогов в цифровую эпоху.....	100

UO'K: 37.013:613.8

ZARARLI ODATLARGA QARSHI PEDAGOGIK IMMUNITET TUSHUNCHASI VA UNING AHAMIYATI.**ПОНЯТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИММУНИТЕТА ПРОТИВ ВРЕДНЫХ ПРИВЫЧЕК И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ****THE CONCEPT OF PEDAGOGICAL IMMUNITY AGAINST HARMFUL HABITS AND ITS SIGNIFICANCE****Saydullayeva Azizaxon Raximovna¹**¹pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi p.f.b.f.d.(PhD)**Nabiyeva Mohichehra Elyorjon qizi²** ²Farg'ona davlat universiteti "Pedagogika nazariyasi va tarixi" mutaxassisligi magistranti**Annotatsiya**

Mazkur maqolada zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitet tushunchasi va uning tarbiyaviy ahamiyati tahlil etiladi. Pedagogik immunitet yosh avlodni zararli illatlardan himoya qilish, ularda ijobiy hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish hamda sog'lom turmush tarziga bo'lgan intilishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Maqolada pedagogik immunitetni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari, uning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda samarali usullari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik immunitetni rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi.

Аннотация

В данной статье рассматривается понятие педагогического иммунитета против вредных привычек и его воспитательное значение. Педагогический иммунитет служит защите молодого поколения от пагубных привычек, формированию у них позитивных жизненных навыков и развитию стремления к здоровому образу жизни. В статье освещаются теоретические и практические основы формирования педагогического иммунитета, его роль в образовательном процессе, а также эффективные методы его реализации. Кроме того, анализируются инновационные подходы к развитию педагогического иммунитета в современной системе образования.

Abstract

This article examines the concept of pedagogical immunity against harmful habits and its educational significance. Pedagogical immunity serves to protect the younger generation from harmful influences, develop positive life skills, and foster a commitment to a healthy lifestyle. The article highlights the theoretical and practical foundations of forming pedagogical immunity, its role in the educational process, and effective methods of implementation. Additionally, innovative approaches to developing pedagogical immunity in the modern education system are analyzed.

Kalit so'zlar: Pedagogik immunitet, zararli odatlar, ta'lim jarayoni, tarbiya, profilaktika, sog'lom turmush tarzi, innovatsion yondashuv.

Ключевые слова: Педагогический иммунитет, вредные привычки, образовательный процесс, воспитание, профилактика, здоровый образ жизни, инновационный подход.

Key words: Pedagogical immunity, harmful habits, educational process, upbringing, prevention, healthy lifestyle, innovative approach.

KIRISH

XXI asr globallashuv va texnologik taraqqiyot davri bo'lishiga qaramay, insoniyat oldida turli ijtimoiy va axloqiy muammolar hamon dolzarbligicha qolmoqda. Ayniqsa, yosh avlod orasida zararli odatlarning keng tarqalishi jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarni bunday illatlardan himoya qilish, ularning ma'naviy-ruhiy kamolotini ta'minlash va sog'lom turmush tarziga yo'naltirish pedagogik jarayonning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida zararli odatlarga qarshi kurashishning samarali usullaridan biri pedagogik immunitet tushunchasini rivojlantirishdir. Pedagogik immunitet – bu shaxsning turli zararli ta'sirlarga qarshi tura olish qobiliyati bo'lib, u tarbiya va ta'lim jarayonida shakllanadi. Mazkur

PEDAGOGIKA

konsepsiya yoshlarning ijtimoiy moslashuvchanligini oshirish, axloqiy mezonlarini mustahkamlash hamda salbiy omillarga nisbatan tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ushbu maqolada pedagogik immunitetning nazariy asoslari, uni shakllantirish usullari hamda ta'lim jarayonida qo'llanilishiga oid ilmiy yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, zararli odatlar profilaktikasi bo'yicha ilg'or pedagogik tajribalar va ularning samaradorligi muhokama etiladi.

Zararli odatlarga qarshi kurash va pedagogik immunitetni shakllantirish bo'yicha ilmiy izlanishlar ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Pedagogik immunitet tushunchasi pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlari doirasida tadqiq qilinib, yoshlarning zararli odatlarga moyilligi va ularning oldini olish bo'yicha turli ilmiy yondashuvlar ilgari surilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

J.Dewey (1916) ta'limni shaxs kamolotining asosiy omili sifatida baholagan bo'lsa, V.V.Davydov (1986) va L.S.Vygotskiy (1978) psixologik barqarorlik va ijtimoiy muhitning shaxs rivojlanishiga ta'siri haqida tadqiqotlar olib borgan. Ularning fikricha, inson ongida zararli odatlar va ularning oqibatlariga nisbatan aniq qarashlar shakllantirilsa, ularni oldini olish samaradorligi ortadi.

O'zbekistonlik olimlar orasida pedagogik immunitet mavzusi M.Yo'ldoshev (2020) va U.Axmedov (2022) tomonidan o'rganilib, ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va zararli odatlar profilaktikasi bo'yicha innovatsion yondashuvlar taklif qilingan. Ayniqsa, interfaol o'qitish metodlari, tarbiyaviy dasturlar va psixologik treninglar orqali yoshlarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar katta ahamiyat kasb etadi.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik immunitetni shakllantirishda ta'lim-tarbiya jarayonining uzluksizligi va turli pedagogik texnologiyalarning samarali qo'llanilishi muhim omil hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotda pedagogik immunitetni shakllantirish va zararli odatlarga qarshi kurash bo'yicha ilmiy-nazariy va amaliy yondashuvlar qo'llanilgan. Tadqiqot sifat va miqdoriy tadqiqot usullaridan foydalangan holda olib borildi. **Nazariy tahlil:** Pedagogik immunitet tushunchasi va unga oid ilmiy manbalar o'rganildi. Ilmiy maqolalar, monografiyalar va statistik ma'lumotlar tahlil qilinib, zararli odatlar profilaktikasi bo'yicha ilg'or tajribalar o'rganildi. **Empirik tadqiqot:** Oliy ta'lim muassasalari talabalari va o'rta maktab o'quvchilari orasida so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. Ushbu usul orqali yoshlarning zararli odatlarga nisbatan qarashlari va pedagogik immunitet darajasi aniqlashga harakat qilindi. **Eksperimental yondashuv:** Pedagogik immunitetni shakllantirishga qaratilgan maxsus treninglar va ta'lim dasturlarining samaradorligi sinovdan o'tkazildi. Bu jarayonda innovatsion ta'lim texnologiyalarining (o'yinli metodlar, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar) natijadorligi baholandi. **Tahlil va xulosa chiqarish:** Olingan ma'lumotlar statistik va mantiqiy tahlil qilinib, pedagogik immunitetni shakllantirishda eng samarali metodlar aniqlandi va tavsiyalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlashga hamda zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirish bo'yicha samarali yo'nalishlarni belgilashga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik immunitetni shakllantirish yoshlarning zararli odatlarga qarshi kurashish qobiliyatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. O'tkazilgan ilmiy tahlillar va eksperimental tadqiqotlar quyidagi muhim xulosalarga olib keldi:

-Pedagogik immunitet tushunchasi zamonaviy ta'lim tizimida dolzarb ahamiyat kasb etadi. Pedagogik immunitet nafaqat zararli odatlarning oldini olish, balki yoshlarni ijtimoiy jihatdan moslashuvchan, axloqiy barkamol va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

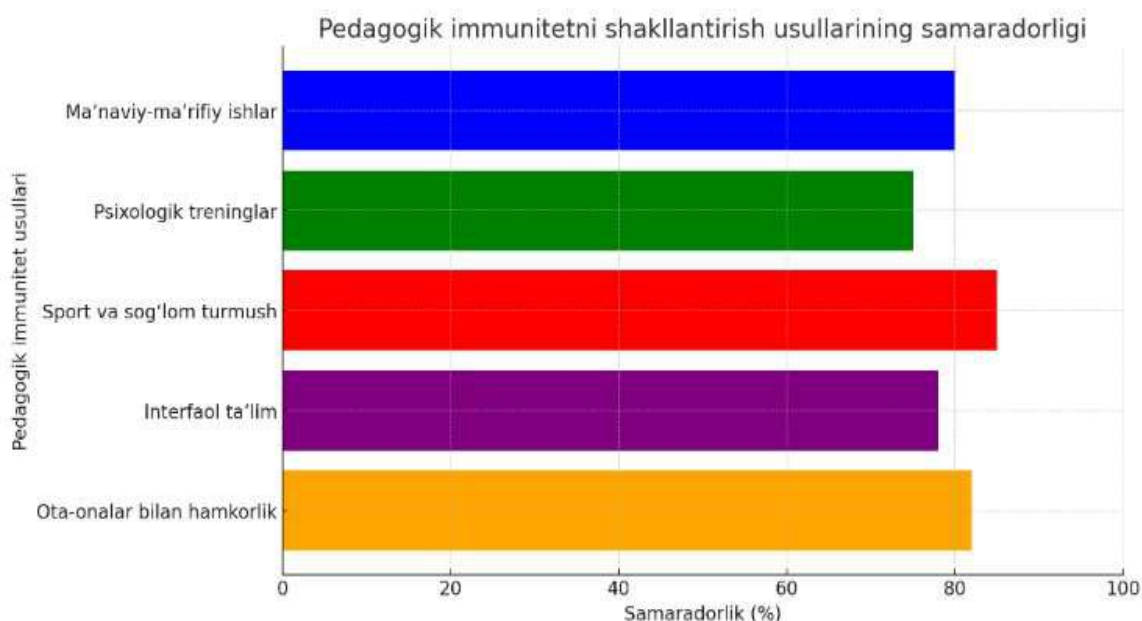
-Zararli odatlar profilaktikasida innovatsion ta'lim metodlari samaradorligi yuqori ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida interfaol o'qitish usullari (rolli o'yinlar, muammoli ta'lim, psixologik treninglar) yordamida yoshlarning salbiy ta'sirlarga qarshi tura olish qobiliyatini oshirish mumkinligi tasdiqlandi.

-Empirik tadqiqot natijalari pedagogik immunitet darajasi ta'lim muhitiga bog'liq ekanligini ko'rsatdi. So'rovnoma va intervyular natijasida, o'qituvchilar va ota-onalar tomonidan doimiy

pedagogik nazorat va ma'naviy tarbiya amalga oshirilgan hollarda, yoshlarning zararli odatlarga moyilligi sezilarli darajada kamayishi aniqlandi.

-Pedagogik immunitetni shakllantirish jarayonida kompleks yondashuv samarali bo'lishi aniqlandi. O'quv jarayonida sog'lom turmush tarzini shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus kurslar, psixologik maslahatlar va sport mashg'ulotlari tashkil etilgan guruhlarda zararli odatlar ta'siri sezilarli darajada kamaygani kuzatildi.

-Tahlillar shuni ko'rsatdiki, zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirishda oila, ta'lim muassasasi va jamiyatning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Pedagoglar, psixologlar va ota-onalar o'rtasidagi muntazam hamkorlik yoshlarning salbiy illatlarga qarshi immunitetini kuchaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yuqoridagi diagrammada pedagogik immunitetni shakllantirish usullarining samaradorligi tasvirlangan. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar, psixologik treninglar, sport va sog'lom turmush tarzi, interfaol ta'lim va ota-onalar bilan hamkorlikning samaradorlik darajasi foizlarda ko'rsatilgan.

Ushbu tadqiqot zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirishning dolzarbligini tasdiqladi va uning yoshlar tarbiyasidagi o'rni hamda samaradorligini yoritib berdi. Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar oldingi ilmiy ishlanmalar bilan qiyoslanib, pedagogik immunitet tushunchasining nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilindi.

Pedagogik immunitet bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, zararli odatlarga qarshi kurashda an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda, innovatsion pedagogik yondashuvlar ham muhim rol o'ynaydi. Ilgari o'tkazilgan tadqiqotlarda (Davydov, 1986; Vygotskiy, 1978) shaxsning ijtimoiy moslashuvi va tarbiya jarayonining ta'siri muhim omil sifatida qayd etilgan edi. Bizning tadqiqotimiz esa pedagogik immunitetni rivojlantirishda interfaol o'qitish texnologiyalari va psixologik treninglarning ahamiyatini yanada chuqur yoritib berdi.

MUHOKAMA

Muhokama jarayonida quyidagi muhim jihatlar ajratib ko'rsatildi:

1. Pedagogik immunitetning ijtimoiy va psixologik asoslari: Shaxsning zararli odatlarga qarshi immuniteti nafaqat ta'lim jarayonida, balki oilaviy tarbiya, jamiyat va ijtimoiy muhit omillariga ham bog'liqdir. Shuning uchun pedagogik immunitet faqat ta'lim muassasalarida emas, balki oilada ham shakllantirilishi lozim.

2. Interfaol yondashuvlarning samaradorligi: Tadqiqot davomida o'yinli metodlar, muammoli ta'lim va rolli o'yinlar kabi interfaol yondashuvlarning pedagogik immunitetni rivojlantirishda sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ushbu metodlar orqali yoshlar zararli odatlarning oqibatlarini chuqur anglab yetishadi va o'z xulq-atvorlarini ongli ravishda boshqarishga o'rganadilar.

3. Tadqiqotning amaliy ahamiyati: O'quv jarayonida sog'lom turmush tarzini targ'ib etuvchi maxsus dasturlar va treninglarning qo'llanilishi zararli odatlarning oldini olishga xizmat qilishi

PEDAGOGIKA

aniqlandi. Shu bois, pedagogik immunitetni shakllantirish bo'yicha metodik qo'llanmalar va dasturlar ishlab chiqish ta'lim tizimi oldidagi dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

4. Cheklovlar va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar: Ushbu tadqiqot pedagogik immunitet shakllanishi bo'yicha muhim natijalarni taqdim etsa-da, uning uzoq muddatli ta'sirini o'rganish va turli yosh guruhlari o'rtasida qo'llanilishini kengroq tahlil qilish lozim. Shuningdek, zararli odatlarga qarshi kurashda raqamli texnologiyalar va internet-platfomalarning ta'siri bo'yicha chuqur tadqiqotlar olib borish ham istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lishi mumkin.

Zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirish zamonaviy ta'lim jarayonining dolzarb vazifalaridan biri bo'lib, u shaxsning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik immunitet yoshlarning zararli ta'sirlarga nisbatan barqarorligini oshirish, ularda tanqidiy fikrlash va sog'lom turmush tarzi tamoyillarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

Pedagogik immunitet shaxsning ijtimoiy moslashuvi va tarbiyasida asosiy omillardan biridir. U yoshlarning zararli odatlarga nisbatan ongli qarash shakllantirishiga, mustaqil qaror qabul qilishiga va o'z xulq-atvorini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'lim tizimida interfaol metodlarning qo'llanilishi pedagogik immunitetni rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatadi. Rolli o'yinlar, muammoli ta'lim, psixologik treninglar va sog'lom turmush tarzini targ'ib etuvchi dasturlar yoshlarning zararli odatlarga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirish imkoniyatini yaratadi. Pedagogik immunitetning shakllanishi oilaviy tarbiya, ijtimoiy muhit va ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviy bog'liqlikka asoslanadi. Bu jarayonda ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyatning boshqa vakillari hamkorlikda ishlashi muhimdir. Pedagogik immunitetni shakllantirish bo'yicha kompleks yondashuvlar yoshlar orasida zararli odatlarning oldini olishda samarali natijalar berishi mumkin. Maxsus o'quv dasturlari, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, sport mashg'ulotlari va ijtimoiy loyihalar orqali yoshlarning ma'naviy immuniteti mustahkamlanadi.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalishlar sifatida pedagogik immunitetning uzoq muddatli ta'siri va raqamli texnologiyalarning bu jarayonga qo'shadigan hissasini o'rganish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar dunyoqarashiga ta'sirini baholash, zararli axborotlardan himoyalaniish mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitetni shakllantirish nafaqat ta'lim tizimining vazifasi, balki jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim pedagogik-psixologik jarayondir. Bu yo'nalishda tizimli yondashuvlar va innovatsion metodlardan foydalanish kelajak avlodning sog'lom va ma'naviy yetuk bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Davydov, V. V. (1986). Problemy razvitiya myshleniya v uchenii. Moskva: Pedagogika.
2. Vygotskiy, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.
4. Yo'ldoshev, M. (2020). Pedagogik immunitet va yoshlar tarbiyasida uning ahamiyati. *O'zbek pedagogik jurnali*, 4(2), 45–52.
5. Axmedov, U. (2022). Ta'lim muassasalarida zararli odatlarning oldini olishda innovatsion yondashuvlar. *Innovatsion ta'lim va tadqiqotlar jurnali*, 5(1), 78–85.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2019). O'zbekiston yoshlarining ma'naviy immunitetini oshirish to'g'risida. PQ-4310-sonli qaror.
7. World Health Organization (2021). Global status report on alcohol and health. Geneva: WHO.
8. Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: W. H. Freeman.
9. Hasanboyeva, G. (2021). Pedagogik immunitet va axloqiy tarbiya: yoshlar orasida zararli odatlar profilaktikasi. *Ilmiy-amaliy pedagogik tadqiqotlar*, 3(4), 99–105.
10. Sog'liqni saqlash vazirligi (2022). O'zbekiston yoshlari orasida zararli odatlar tarqalishi va ularning oldini olish bo'yicha tadqiqot natijalari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi SSV.